

Mladi, glasba in prostor na Solčavskem¹

Miha Kozorog

Kot je nekoč izjavil član legendarnih Gastrbajtrs (oziroma Demolition Group), rock skupine iz Brežic, je aktivno ustvarjanje lastne scene osnovni pogoj za »normalno« življenje mladih v manjših krajih:

»Biti, obstajati v takšnem malem kraju, vasi ... , če se odločiš, da boš tam živel, tako daleč v stran ... , potem si moraš najprej ustvariti lastno sceno, neke pogoje za življenje.«²

Z »normalnim« življenjem, kot sem se izrazil zgoraj, ne mislim družbeno normiranega življenja, ampak življenje, ki ga mladi zapolnjujejo z vsebinami, ki so zanje »normalen« del mladosti – v smislu imena festivala alternativne glasbe *Rad bi bil normalen* v vasi Ravne pri Cerknem. Glasba je pomemben medij organizacije prostega časa mladih. Za mlade v manjših krajih je prav samoorganiziranje v prostorih, ki jih zasedajo skupaj, lahko pogoj za uživanje svoje »normalnosti« ob izbrani glasbi.

Lepe in velike stvari nastajajo tudi iz dolgočasenja. Mladinski »dolgčas je aktivno nelagodje«, pravita antropologa Martin Demant Frederiksen in Anne Line Dalsgård.³ Ko mlade preveva občutek, da čas teče brez pravega smisla, zato je čas, da smisel času vdahnejo z lastno pametjo, delom, čustvi, estetiko, pričakovanji itn., se lahko zgodijo velike spremembe ne le v posameznikovem življenju, ampak tudi v življenjskem okolju.⁴ Kot je o dolgčasu na Solčavskem in boju proti njemu z zasedbo prostora spregovoril Gregor Preprotnik:

- 1 Prispevek je rezultat raziskovalnih projektov *Mladi podjetniki v času negotovosti in spodbujenega optimizma: etnološka študija podjetništva in etike mladih v sodobni Sloveniji* (J6-1804) in *Urbane pribodnosti: zamišljanje in spodbujanje možnosti v nemirnih časih* (J6-2578) ter raziskovalnega programa *Etnološke, antropološke in folkloristične raziskave vsakdanjika* (P6-0088), ki jih iz državnega proračuna financira Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije.
- 2 Navedeno v Rajko Muršič, *Center za dehumanizacijo: Etnološki oris rock skupine*. Frontier, Pesnica 1995, str. 87.
- 3 Martin Demant Frederiksen in Anne Line Dalsgård, 'Introduction: Time Objectified.' V: Anne Line Dalsgård, Martin Demant Frederiksen, Susanne Højlund in Lotte Meinert, ur. *Ethnographies of Youth and Temporality: Time Objectified*. Temple University Press, Philadelphia 2014, str. 8.
- 4 Alenka Bartulović in Miha Kozorog, 'Songs Against Boredom: Youth, Music, and Bosnian Exile.' V: Eryn Lê Espiritu Gandhi in Vinh Nguyen, ur. *Routledge Handbook of Refugee Narratives*. Routledge, London in New York 2023.

»Smo imeli eno mizo pa stole pa smo tarok žgali. Pol pa jeseni, ko se je začelo, rečimo takle cajt, tako vreme, dež pa veter pa tist, pol smo pa gruntali, kam bi zdej šli. V gostilne nismo še zabajali toliko, a ne, pol pa sva se s kolegom spomnila, kaj je pa s tistim placom gor, ki je zapuščen, a ne.«⁵

V Sloveniji se premalo zavedamo, kakšno bogastvo predstavljajo tovrstni prostori, ki jih avtonomno vodijo in vsebinsko oblikujejo mladi sami – in kjer se mladi oblikujejo v relevantno (lokalno) družbeno silo in skupnost.⁶ To je v koristni primerjavi z mizernimi razmerami na tem področju v Združenih državah Amerike poudaril Rajko Muršič, etnolog, na čigar ugotovitve se avtorji poglavja upravičeno izdatno sklicujejo:

»V Sloveniji smo nekako vajeni, če ne kar razvajeni, da imamo sorazmerno spodobno mrežo glasbenih prizorišč /.../ V praktično vsakem večjem naselju /.../ naletimo na različna glasbena prizorišča, praviloma v javni lasti in nevladnem upravljanju, v katerih lahko v živo spremljamo muziciranje domačih in tudi tujih glasbenih zasedb /.../ Drugod po svetu večinoma ni tako. V zibelki sodobne popularne glasbe, Združenih državah Amerike, je povsem drugače. Tam je lokalna podpora popularni glasbi zanemarljiva, če sploh obstaja, prav tako tam niso nikoli mogli vzpostaviti mreže javnih prireditvenih prostorov, medtem ko morajo zasebni glasbeni prireditveni prostori upoštevati zelo zahtevne zakonske pogoje za izvajanje glasbenih prireditev.«⁷

Kot je v svoji temeljni študiji raziskoval Rajko Muršič, imajo avtonomni mladinski prostori pri nas tradicijo tudi na podeželju, v vaseh.⁸ Ta institucija po eni strani omogoča razvoj raznolikih mladinskih scen, tj. mnogoterih načinov kulturnega izražanja mladih, na relativno majhnem ozemlju Slovenije. Po drugi strani pa imajo

5 Gregor Preprotnik, intervju, Solčava, 27. 9. 2021.

6 Miha Kozorog, »Pa Tminu se patiepaje«: življenjski svet lokalne skupnosti mladih v uglasbenih besedilih. Prvi del: uglaševanje.' *Glasnik Slovenskega etnološkega društva*, let. 50, št. 3–4, 2010, str. 33–41; Miha Kozorog, »Pa Tminu se patiepaje«: življenjski svet lokalne skupnosti mladih v uglasbenih besedilih. Drugi del: ustvarjanje lokalnosti.' *Glasnik Slovenskega etnološkega društva*, let. 51, št. 1–2, 2011a, str. 10–16.

7 Rajko Muršič, 'David Verbuč: DIY House Shows and Music Venues in the US: Ethnographic Explorations of Place and Community.' Recenzija knjige. *Glasnik Slovenskega etnološkega društva*, let. 62, št. 1, 2022, str. 165.

8 Rajko Muršič, *Trate vaše in naše mladosti: zgodba o mladinskem in rock klubu*. Subkulturni azil, Ceršak 2000.

samonikle glasbene skupine, kot sta bili Pantakan in Perestrojka na Solčavskem, možnost prodora iz lokalnega okolja, kajti nastopajo lahko po mladinskih prostorih po vsej Sloveniji. Mreža mladinskih prostorov, ki je hkrati mreža med sabo povezanih bendov, torej deluje kot mehanizem intenzivnih izmenjav med različnimi okolji, kar v številne kraje prinaša pomembno mero kozmopolitskega in do postanih samoumevnosti dobrodošlo upornega duha.

Žal pa se nam je v zadnjem času zgodilo to, na kar zgoraj opozarja primer ZDA – dobili smo zelo zahtevne zakonske pogoje za izvajanje glasbenih prireditev (denimo stroge varnostne pogoje, pa četudi se koncert odvija le za nekaj deset ljudi). Druga stvar, ki je neugodno vplivala na razvoj mladinskih prostorov, je njihovo nadzorovanje s strani različnih nivojev oblasti, kar duši avtonomijo mladih.⁹ Mladinski prostori so postali tudi nekakšne valilnice »dobrih državljanov«, ki naj razvijajo podjetniške veščine neoliberalne družbe.¹⁰ Usmeritve in priporočila, ki smo jih na tem področju prevzemali iz Evropske unije, so skratka prinesli takšno »urejanje« mladinskega polja v nacionalni in občinski politiki, ki je marsikje – denimo v Tolminu, kjer sem ta proces podrobneje spremljal – opustošilo prej živahno mladinsko dogajanje.

Malim krajem, kjer so nekatere stvari nereflektirano samoumevne, druge pa nereflektirano vzbujajo negotovanje, so mladinski prostori tipa MKS potrebni. Potrebni so zato, ker so kulturni mediatorji, ki pomagajo graditi toleranco do na videz »drugačnih«. Kot je to za etnografe orisal Boštjan Lokan: »*Je pa res, tukaj so taki konci, da če si malo drugačen, si malo čuden takoj. Ampak potem naša generacija smo pa imeli vsi čupe in potem je bilo v redu.*« In sčasoma je postalo v redu, če si bil metalec, panker, roker – ali pa ljubitelj narodnozabavne glasbe: »*Ampak zanimivo, da tudi v osnovni šoli praktično nisi za nobenega vedel, da igra harmoniko, a zastopiš.*«¹¹

Etnografski prispevek o mladinskem prostoru na Solčavskem je prišel v pravem trenutku, ko nekateri družbeni pojavi narekujejo oživitev in okrepitev etnografskega argumenta, zakaj so avtonomni mladinski prostori mladim in krajem po

9 Rajko Muršič, Mladen Bačić in Jernej Kosi, *Na trdna tla: brezsrnamni pregled samoniklih prizorišč in premislek nevladja mladinskega polja*. Ustanova nevladnih mladinskega polja Pohorski bataljon, Tolmin in Koper 2012.

10 Miha Kozorog, 'The Making of Coworking Spaces in Slovenia: Spatialization By and Of Youth as (Not) Trusting Them.' *Studia Ethnologica Croatica*, let. 33, 2012, str. 97–120.

11 Boštjan Lokan, intervju, Solčava, 26. 9. 2021.

Sloveniji potrebni, da je to pomembna tukajšnja dediščina, iz katere bi se morale napajati mladinske politike (namesto da modele papagajsko uvažamo iz birokratsko-pedagoško-podjetniško obsedene Evrope), in da bi bilo vredno – tudi zaradi krepite lokalne pripadnosti mladih – spodbujati »nove mlade«, da gradijo na prostorih, znanjih in vrednotah, ki so jim jih zapustile predhodne generacije (za kar imamo lepe zgleda v Ilirski Bistrici, Cerknem, Bistrici ob Sotli in še kje). Bolj žalostno bo, če bi vse ostalo le pri spominih na »zlate čase« in redkih festivalsko spodbujenih druženjih, okolje pa bi izgubljalo mladostno energijo za lastno aktivno preobražanje.

Ta etnografija pa prihaja v še enem ključnem trenutku: ko se je prepad predsodkov med mestom in podeželjem začel poglobljati – in to tudi s pomočjo humanistike.¹² Poglobil se je ravno z glasbo, narodnozabavno in rock glasbo, ki se jima pripisuje ločena domicila – prvi na vasi, drugi v mestu. Žal je knjiga Petra Stankovića o narodnozabavni glasbi,¹³ okoli katere se je razvila slabokrvna polemika – z ene strani nesmiselne obsodbe, z druge prazna obramba brez analitičnega premisleka te trhle študije –, postala zamujena priložnost za poglobljeno analizo vprašanja, ali se glasba res sidra po ruralno-urbani dihotomiji. Etnografija mladinske scene na Solčavskem dokazuje, da ni tako, da vsako okolje tvori amalgam glasbenih tradicij (na Solčavskem ljudsko petje, pevski zbori, tamburaški orkester, pihalna godba, harmonika, rock itn.), ki se med sabo pogajajo za pomene in prostor pod soncem, in da za simplističnimi glasbenogeografskimi tezami stojijo le globoko zakoreninjeni urbocentrični predsodki.

12 Miha Kozorog, »Proti »urbanosti«: ohlapno strukturirane misli o ohlapno definirani temi.« V: Jaka Repič in Jože Hudales, ur. *Antropološki vidiki načinov življenja v mestih*. Znanstvena založba Filozofske fakultete, Ljubljana 2012, str. 59–73.

13 Peter Stanković, *Simbolni imaginarij sodobne slovenske narodnozabavne glasbe*. Fakulteta za družbene vede, Založba FDV. Ljubljana 2021.